

Lidja Koceli, Franc Rizmal

Izvedba Savinove *Poslednje Straže* v Žalcu ob stopetdesetletnici skladateljevega rojstva (2009)

Performances in Žalec of Savin's
The Last Watch, commemorating the
150th Anniversary of the Composer's Birth
(2009)

Savinovo prvo opero, enodejanko *Poslednja straža*, je ob 150-letnici skladateljevega rojstva uprizoril Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec. To je bila druga slovenska uprizoritev *Poslednje straže* (prva slovenska uprizoritev je bila odigrana v Ljubljani 19. in 29. decembra 1907, prva uprizoritev sploh pa v Zagrebu 19. 3. 1906). Dirigent predstave je bil Franc Rizmal, režiser dr. Henrik Neubauer, vodja projektnega pevskega zbora pa Matjaž Kač. Scenograf je bil slikar Božidar Dare Zavšek, kostumografka Nada Slatnar. V vlogah solistov so nastopili naslednji pevci: Sebastjan Podbregar (Peter), Robert Vrčon (Berač), Nataša Krajnc (Mariša), Dani Šlogar (Korporal), Primož Hladnik (Tona) in Aleksandra Križan (Mati). Sodelovala sta 28-članski orkester (koncertna mojstrica Inga Ulokina) in 30-članski pevski zbor, oba sestavljena posebej za izvedbo tega projekta. Zbor smo sestavili iz pevcov, ki pojejo v različnih pevskih zborih Spodnje Savinjske doline in imajo ambicijo nastopanja na odrskih deskah, v orkestru pa so sodelovali glasbeni pedagogi, študentje in dijaki glasbenih šol.

Opera je bila premierno izvedena 6. februarja 2009, ob slovenskem kulturnem prazniku leta 2009, pred polno dvorano Doma II. slovenskega tabora (420 obiskovalcev) ter s klavirsko spremljavo ponovljena 10. julija 2009, v isti dvorani, ob zaključku mednarodnega simpozija z naslovom *Friderik Širca – Risto Savin, Osebnost, glasba, pomen* (korepetitorica Mojca Krajnc, 420 obiskovalcev).

Režiser dr. Henrik Neubauer je v gledališkem listu uprizoritve med drugim zapisal: »Radi bi s svojim delom ob ponovnem odkrivanju in udejanjanju *Poslednje straže* pokazali glasbeno in odrsko vrednost skladateljevega kamenčka v mozaiku njegovih številnih skladb in na dostojen način počastili njegov spomin.«

Lidja Koceli, Vodja programa Kultura,
Zavod za kulturo, šport in turizem Žalec

V žalskem Odboru za organizacijo prireditev ob obeležitvi obletnice rojstva in smrti Rista Savina v letih 2008–2009 smo se ob pripravi mnogih programskih vsebin, med katerimi je bila odločitev za organiziranje simpozija o skladateljevem življenju in delu, spraševali tudi, katero večje Savinovo delo bi bilo možno predstaviti ob tem jubileju. Težišče Savinovega ustvarjanja so namreč odrska dela velikega zamaha, brez katerih bi težko zaokrožili naš pogled na njegovo delo.

V Žalcu smo imeli po dveh kontinuiranih predstavah slovenskih operet v letih 2006 in 2007 (*Hmeljska princesa* R. Gobca in *Melodije srca* J. Gregorca) kvaliteten in uigran ansambel profesionalnih solistov, zbora in orkestra, ki so nudili možnost uprizoritve manjše opere. Z režiserjem in s kolegom dr. Henrikom Neubauerjem sva najprej razmišljala o uprizoritvi kakšnega Savinovega baleta, nato pa sva se spomnila tudi na enodejanko *Poslednja straža*, edino, ki bi jo naš ansambel morda zmozel izvesti.

Pogledati je bilo potrebno partituro. Glede zahtevnosti in zasedbe solistov in zbora sem menil, da bi se izvedba izšla. Žal pa je bila orkestracija za naše zmogljivosti mnogo, mnogo preobširna. Že v tem prvencu sta vidna Savinov širok orkestralni zamah in bogata romantična orkestrska instrumentacija. Želja po izvedbi je bila močna, ko pa sem si preigral klavirski izvleček, že kar neustavljiva. Kako naj torej uresničimo to, za nas veliko nalogo? Skladatelja Vitjo Avsca, kolega na Konservatoriju za glasbo in balet Ljubljana, sem prosil, če bi preinstrumentiral obsežno Savinovo partituro za manjši orkester, kar bi omogočilo izvedbo tako v Žalcu kot tudi v drugih krajih Slovenije. Sprejel je in tik pred pričetkom orkestralnih vaj je bila partitura gotova. Dr. Neubauer je organiziral prepesnitev in posodobitev prevoda. To delo je hitro in učinkovito opravil pesnik Pavel Oblak, za kar se mu na tem mestu iskreno zahvaljujem.

Bolj ko sem delo spoznaval, bolj sem cenil in občudoval skladatelja. Bogate harmonije, drzni direktni harmonični obrati, klena kontrapunktična konstrukcija, izvirne, psihološkemu trenutku odgovarjajoče teme, meni izjemno dopadljiva ljubezenska tema, čudovit duet Mariše in Petra, pastoralni, slovensko ljudsko obarvani zborovski pasusi, ki uvedejo in končajo opero, zelo zahtevna solistična vloga vojaka Petra, že kar srhljivo preroška podoba berača – vse to v resni, trdni, zahtevni dramaturgiji.

Celotna partitura je za orkester in soliste dokaj zahtevna. Savin ne prizanaša z obiljem harmonij v vseh (ne)mogočih tonalitetah, z gosto instrumentacijo, zahtevnim harmonskim dogajanjem, višinami pevskih partov ... Vendar vse v službi glasbene ideje, brez praznega flirtanja ... Delno sem zaradi nejasnosti v klavirskem izvlečku popravil nekaj taktov v začetnem zboru, tu in tam kakšne napačne ali nejasne note, kakšno malenkost prilagodil pevskim zmogljivostim solistov, ki niso bili profesionalci, sicer pa sta bila tako partitura kot klavirski izvleček prepisana zelo natančno.

Vaje s solisti, z zborom in vse priprave (scena, kostumi, luč itd.) so potekale že pred poletjem leta 2008 na različnih lokacijah, intenzivno pa jeseni 2008 v Domu II. slovenskega tabora v Žalcu in nato vse do premiere 6. februarja, ki je bila veličasten dogodek. Uprizorjena je bila kot glavni del občinske proslave slovenskega kulturnega praznika 2009, ob 150. obletnici Savinovega rojstva in podelitvi Savinovih odličij za leto 2008.

Tako zahtevna partitura bi potrebovala kakšni dve skupni orkestrski vaji več, kar žal zaradi omejenih finančnih sredstev ni bilo mogoče. Orkester pač pobere največji del

proračuna. Vzdušje na premieri je bilo zelo slavnostno in radovednost ter pričakovanja obiskovalcev velika. Izvedbo smo ponovili ob zaključku simpozija, ampak le s klavirsko spremljavo. Žal nam ni uspelo organizirati še več izvedb, ki bi bile dobrodošle predvsem v izobraževalne namene, kot so šolske predstave za mladino.

Naj na tem mestu izrečem zahvalo in občudovanje vsem nastopajočim, Občini Žalec, takratnemu županu Lojzetu Posedelu in kolektivu Zavoda za kulturo, šport in turizem Žalec, ki so z vso resnostjo in vnemo izpeljali organizacijski del izvedbe.

Franc Rizmal, dirigent,
Konservatorij za glasbo in balet Ljubljana

Št. 39. (Dop.) Dež. gledališče v Ljubljani. Dr. št. 1718.

V četrtek, dne 19. decembra 1907.

Poslednja straža. Božično drevo.

(Lepa.)

Dramatiški prizor. Po Anton Askerčevi baladi spisal Rihard Batka. Uglasbil Risto Savin. Kapelnik Hilarij Benšek. Režiser Julian Kratochwil.

Glasbenopislohodka drama v enim dejanju (štirih slikah). Spisal Sergij Ivanovič Piaskin. Uglasbil Vladimir Ivanovič Bežikov. Kapelnik Hilarij Benšek. Režiser Julian Kratochwil.

Osebe!

Berač	—	—	—	—	Cecil Valifek.
Korporal	—	—	—	—	Marian Kondracki.
Tone, kranjski vojak	—	—	—	—	Rodolf Budešek.
Peter, njegov rojak	—	—	—	—	Stanislav Jastržebak.
Masa	—	—	—	—	Marija Peršlova.
Marica	—	—	—	—	Terezija Thalerjeva.

Kmetje in kmetice.
Godi se v 18. stoletju, za časa Marije Terezije.

Osebe!

Dedica	—	—	—	—	Marija Collignon.
Njena mati	—	—	—	—	Marija Borzawska.
Princ	—	—	—	—	Magda Romanova.
Prvi	—	—	—	—	Marija Pavletova.
Drugi	—	—	—	—	Rozal Peršlova.
Komornik	—	—	—	—	Julian Kratochwil.

Štatrje, punčke, angeli, ljudstvo.

Med prvim in drugim komadom daljši odmor.

Pri predstavi sodeluje orkester c. in kr. pehotnega polka Leopold II., kralj Belgijcev, št. 27.

PARTER:	LOŽE:	GALERIJA:
Sedež I.—III. vrste 2 K 80 v	Vstopnina 1 K 40 v	Sedeži I. vrste — K 80 v
„ IV.—VIII. „ 2 „ 40 „	„ za dijake — „ 80 „	„ II.—V. „ — „ 60 „
„ IX.—XI. „ 2 „ „	BALKON:	Stojišča — „ 30 „
Stojišča 1 „ „	Sedeži I. vrste 1 K 60 v	
Dijakke vstopnice — „ 40 „	„ II. „ 1 „ 40 v	
Vojakke vstopnice — „ 30 „	„ III. „ 1 „ 20 v	

Predprodaja vstopnic se vrši v Šetarkovi trafiki v Štefnburgovih ulicah.

Blagajnica se odpre ob 7. * Začetek ob polu 8. * Konec ob 10.

Prihodnja predstava bo v soboto, 21. decembra 1907. Pripravlja se: „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“.

Slika 1: plakat za izvedbo Poslednje straže v Deželnem gledališču v Ljubljani leta 1907

Slika 2: Sebastijan Podbregar (Peter) in Robert Vrčon (Berač) na predstavi 6. februarja 2009 v Žalcu

Slika 3: skupinski poklon na predstavi 6. februarja 2009 v Žalcu

SUMMARY

Savin's first short opera *The Last Watch* was staged by the Institution for Culture, Sport and Tourism Žalec as part of the events commemorating the 150th anniversary of the composer's birth. This was the second production of this opera in Slovenia (the first one took place in Ljubljana in 1907, after the world premiere in Zagreb, Croatia, in 1906).

The project ensemble in Žalec, which regularly stages operetta, consists of professional soloists, an orchestra assembled from professional musicians from the area, and a local choir. *The Last Watch*, even though the shortest of Savin's operas, calls for a much larger orchestra than available under the circumstances; for the purposes of this performance, the composer Vitja Avsec provided

an arrangement of Savin's score for a smaller orchestra. The revised and modernized libretto was the work of the poet Pavel Oblak. The production was conducted by Franc Rizmal and directed by Henrik Neubauer, the choirmaster was Matjaž Kač. Scenography was the work of the painter Božidar Dare Zavšek, costumes by Nada Slatnar. The soloists were Sebastjan Podbregar (Peter), Robert Vrčon (Beggar), Nataša Krajnc (Mariša), Dani Šlogar (Army Corporal), Primož Hladnik (Tona) and Aleksandra Križan (Mother). The premiere took place on 6 February 2009, on the eve of the Slovene Day of Culture, in the Cultural Centre Žalec, the hall filled to capacity. A repeat performance with piano accompaniment took place on 10 July 2009, at the end of the scholarly symposium 'Friderik Širca – Risto Savin: Figure, Music, Significance' (repetiteur Mojca Krajnc).